

Деревянко Б.В. Щодо економії фінансових та майнових ресурсів навчальними закладами / Б.В. Деревянко // Нове міжнародне та національне законодавство – нові завдання юридичної науки : Міжнар. наук.—практ. конф., м. Київ, 16—17 лютого 2012 року. У 3—х томах. Т. 2. — К.: Центр правових наукових досліджень, 2012. — С. 16—18.

ЩОДО ЕКОНОМІЇ ФІНАНСОВИХ ТА МАЙНОВИХ РЕСУРСІВ НАВЧАЛЬНИМИ ЗАКЛАДАМИ

Деревянко Богдан Володимирович

завідувач кафедри господарського та екологічного права
Донецького юридичного інституту МВС України, к.ю.н., доцент

У Законі України «Про освіту» окрему статтю 61 присвячено регулюванню фінансово-господарської діяльності навчальних закладів (далі – НЗ) та установ, організацій, підприємств системи освіти. Частиною 1 цієї статті передбачено, що фінансування державних НЗ та установ, організацій, підприємств системи освіти здійснюється за рахунок коштів відповідних бюджетів, коштів галузей народного господарства, державних підприємств і організацій, а також додаткових джерел фінансування. А частиною 2 визначено, що держава забезпечує бюджетні асигнування на освіту в розмірі не меншому десяти відсотків національного доходу, а також валютні асигнування на основну діяльність [1]. Проте більшість НЗ лише сподівається на фінансування у таких розмірах. Через це рівень освіти в Україні падає, а на наші ринки освітніх послуг претендують зарубіжні суб'єкти господарювання. Тому на сьогодні важливим завданням постає пошук фінансових та майнових ресурсів, необхідних для ефективної діяльності НЗ та виконання ними своїх завдань на високому рівні. Напрямів такого пошуку може бути велика кількість. Зараз зупинимося на розгляді лише одного із них.

На нашу думку, на сьогодні одним із найбільш вдалих та найбільш простих шляхів поліпшення фінансового забезпечення НЗ є застосування самими НЗ режиму економії наявних фінансових та матеріальних ресурсів.

Стосовно цього шляху необхідно навести погляди вітчизняних вчених, які слушно піднімають питання з приводу марнотратства при підготовці фахівців з вищою освітою, які не потрібні державній сфері. Витрачаються державні кошти на освіту кадрів, від праці яких надалі відмовляться. В Україні на безкоштовній державній основі продовжують готуватися бухгалтери, менеджери, юристи, які не знайдуть собі місця роботи за фахом [2, с. 68]. Упорядкування державного фінансування підготовки фахівців дозволить заощадити значні кошти. Держава має фінансувати підготовку лише такої кількості фахівців, які затребувані для потреб державних підприємств, установ та організацій і державних органів. При цьому відмова випускника, який отримав освіту за рахунок державного бюджету, відпрацювати згідно з контрактом у місці розподілу, визначеному державою, повинна тягнути за собою обов'язкове відшкодування витрат держави на його підготовку. Більше того, частиною 2 статті 22 ЦК України передбачено, що серед іншого збитками є доходи, які особа могла б реально одержати за звичайних обставин, якби її право не було порушене (упущена вигода) [3]. Аналогічну норму, яка буде стосуватися інших випадків (коли суб'єкт господарювання порушить умови договору, який він уклав із НЗ), передбачено частиною 1 статті 225 ГК України: до складу збитків, що підлягають відшкодуванню особою, яка допустила господарське правопорушення, серед іншого включено недержаний прибуток

Деревянко Б.В. Щодо економії фінансових та майнових ресурсів навчальними закладами / Б.В. Деревянко // Нове міжнародне та національне законодавство – нові завдання юридичної науки : Міжнар. наук.—практ. конф., м. Київ, 16—17 лютого 2012 року. У 3—х томах. Т. 2. — К.: Центр правових наукових досліджень, 2012. — С. 16—18.

(втрачену вигоду), на який сторона, яка зазнала збитків, мала право розраховувати у разі належного виконання зобов'язання другою стороною [4]. А отже, НЗ крім прямого відшкодування витрат на підготовку фахівця повинен від імені держави вимагати повернення упущеної вигоди державою, оскільки за час навчання фахівця, що відмовився відпрацювати на державному підприємстві, замість нього міг навчитися інший фахівець і принести значну користь державі. Хоча на сучасному етапі більшість НЗ були б раді хоча б відшкодуванню прямих витрат.

У 2007 році було розроблено механізм відшкодування особами витрат, пов'язаних з їх утриманням у ВНЗ МВС України, результатом чого стало прийняття Постанови КМУ «Про затвердження Порядку відшкодування особами витрат, пов'язаних з їх утриманням у вищих навчальних закладах Міністерства внутрішніх справ» від 1 березня 2007 року № 313, наказу МВС України «Про затвердження Типового договору про підготовку фахівця у вищому навчальному закладі Міністерства внутрішніх справ України» від 14 травня 2007 року № 150 [5]. Натомість таке відшкодування, зважаючи на його судову перспективу та дані судової практики, залишається більшою мірою декларативним, у зв'язку з чим не може припинити відтоку з ОВС молодих дипломованих спеціалістів [6, с. 11]. Оскільки на відшкодування витрат НЗ несумлінними випускниками сподівання покладати не слід, то продовжуючи розгляд визначеного шляху поліпшення фінансового забезпечення НЗ, необхідно віднайти інші способи економного використання ресурсів НЗ.

Способи досягнення економії фінансових ресурсів НЗ можуть бути різними. Так, А.О. Монаєнко для забезпечення режиму фінансової економії пропонує продовжити практику створення різноманітних контрольних комісій та інших робочих, дорадчих, координаційних органів з оптимізації публічних видатків. Так, на державному рівні вчений пропонує створити спеціальну комісію при КМУ з питань оптимізації бюджетних видатків. Вона стала б координаційним органом, утвореним з метою розроблення заходів щодо підвищення ефективності бюджетних видатків і створення на їх основі можливості для зниження податкового навантаження на економіку при подальшому проведенні податкової реформи, а також підготовки пропозицій при розробленні проекту державного бюджету на відповідний рік. Основне завдання такого урядового органу зводилося б до аналізу діяльності з витрачання публічних фінансових ресурсів і вироблення на її основі стратегічних і тактичних пропозицій з поліпшення цієї діяльності [7, с. 131]. Пропозиція цікава, однак з приводу її можемо висловити інші міркування. В Україні утворення нових контролюючих органів, як правило, призводить до підвищення рівня корупції. У новому державному органі будуть працювати фахівці зі спеціальними знаннями у галузі управління, ведення бухгалтерського обліку, аудиту і ревізії тощо, а також державні службовці не найнижчого рівня. Тому фінансування діяльності нового органу може бути не меншим, ніж сума коштів, які можуть бути заощаджені НЗ. Крім цього, в Україні уже сформовано систему органів, які мають свою компетенцію у т.ч. у частині нагляду за фінансуванням НЗ та раціональним використанням державних та інших коштів НЗ. Утворення нового державного органу призведе до перерозподілу компетенції із уже діючими органами. Негативно до посилення державного контролю за використанням фінансових ресурсів ВНЗ висловлюється Л.М. Шаталова: «Механізм бюджетного фінансування вищої освіти в Україні будується за принципом посилення контролю за витрачанням коштів як

Деревянко Б.В. Щодо економії фінансових та майнових ресурсів навчальними закладами / Б.В. Деревянко // Нове міжнародне та національне законодавство – нові завдання юридичної науки : Міжнар. наук.—практ. конф., м. Київ, 16—17 лютого 2012 року. У 3—х томах. Т. 2. — К.: Центр правових наукових досліджень, 2012. — С. 16—18.

загального, так і спеціального фондів. Це суттєво обмежує фінансово-господарську незалежність ВНЗ» [8, с. 469-470]. А питання недостатнього виконання принципу автономії ВНЗ не дозволяють останнім заробляти значну кількість грошей наданням додаткових освітніх та не освітніх послуг. Можемо навести ще один аргумент на користь недоречності утворення нових контролюючих органів: на сучасному етапі розвитку суспільства спостерігаються процеси декриміналізації окремих видів злочинів, які посягають на правомірне ведення господарської діяльності. Можливо, держава вважає, що краще пробачити керівникам державних підприємств розкрадання частини державного майна взамін розвитку майнової бази державних суб'єктів господарювання. Тут складно сказати, яка позиція краща: побудувати нові корпуси та кабінети, обладнати їх сучасними приладами та меблями та одночасно дозволити матеріально відповідальним особам привласнити кілька відсотків від загального обсягу фінансування цих проектів; або тримати на посадах безініціативних керівників і господарників, які не допускають розтрат та розкрадань, проте неефективно використовують фінансові ресурси і не можуть удосконалити матеріально-технічну базу НЗ. Зайве казати, що кращим варіантом буде діяльність ініціативних керівників і господарників, які за рахунок державного та недержавного фінансування модернізують матеріально-технічну базу НЗ і одночасно не дадуть своїм підлеглим та підрядникам вчинити зловживання наданими їм правами і можливостями.

Шляхом виключення доходимо висновку, що економію фінансових і майнових ресурсів НЗ повинні здійснювати без допомоги нових контролюючих органів. Також стає очевидним, що економія коштів НЗ можлива за рахунок загальних способів, які не слід вигадувати. Це може бути економія природних ресурсів – електроенергії, палива, води та ін. Саме дослідження можливостей правового регулювання забезпечення загальної економії різного роду ресурсів НЗ необхідно проводити і стимулювати.

Використана література:

1. Про освіту: Закон України від 23 травня 1991 року № 1060—XII / Верховна Рада УРСР // Відомості Верховної Ради УРСР. — 1991. — № 34. — Ст. 451.
2. Огаренко Є.А. Удосконалення нормативно-правової бази регулювання сфери вищої освіти в Україні / Є.А. Огаренко // Наше право. — 2009. — № 3. — С. 65—71.
3. Цивільний кодекс України : Закон України від 16 січня 2003 року № 435—IV / Верховна Рада України // Відомості Верховної Ради України. — 2003. — № 40—44. — Ст. 356.
4. Господарський кодекс України : Закон України від 16 січня 2003 року № 436—IV / Верховна Рада України // Відомості Верховної Ради України. — 2003. — № 18—22. — Ст. 144.
5. Про затвердження Типового договору про підготовку фахівця у вищому навчальному закладі Міністерства внутрішніх справ України : Наказ МВС України від 14 травня 2007 року № 150 / МВС України // [Електронний ресурс]. — Режим доступу : <http://zakon.rada.gov.ua/cgi-bin/laws/main.cgi?nreg=z0547-07>
6. Пономаренко Г.О. Діяльність відомчих вищих навчальних закладів щодо реалізації кадрової політики МВС України / Г.О. Пономаренко // Вісник Харківського національного університету внутрішніх справ. — 2009. — Вип. 45. — С. 6—13.
7. Монаєнко А. Розвиток повноважень держави з визначення видатків на освіту та науку / А. Монаєнко // Право України. — 2008. — № 1. — С. 128—131.
8. Шаталова Л.М. Особливості фінансово-господарської вищих навчальних закладів в Україні / Л.М. Шаталова // Держава і право. — 2010. — Вип. 50. — С. 466—472.